

УДК 070(091)(054)«1941/1944»

Гандзюк Віталій

доцент, завідувач кафедри
журналістики,
реклами та зв'язків з громадськістю
Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

ГАЗЕТА «ПОДОЛЯНИН» – УКРАЇНСЬКИЙ ЧАСОПИС ПЕРІОДУ НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (1941–1944 РР.)

У роки Другої світової війни на окупованих українських територіях нацисти намагалися охопити своєю пропагандою якомога більше населення, зокрема, й через видання періодики. Головним завданням пропаганди було представити німецьку окупацію як звільнення України від більшовицького гніту. З цією метою в новій пресі публікувалися різні антирадянські та антисемітські матеріали, висловлювалося негативне ставлення до радянського режиму і лояльне до «нової влади», популяризувалася фашистська Німеччина та її країни-союзниці, як потужна військова сила.

На теренах сучасної Хмельницької області у 1941–1944 рр. чиновниками органів німецької цивільної влади був створений розгалужений пропагандистський апарат, дозволено було друкувати україномовні часописи: «Український голос» (Проскурів, редактор О. Кравчук, відповідальний редактор М. Ліщицький); «Подільнин» (Кам'янець-Подільський, орган Кам'янець-Подільського окружного комісаріату, редактор Л. Корбутяк); «Летичівські вісті» (Летичів, редактор В. Бачинський); «Урядові дунаєвецькі вісті» (Дунаївці, редактор К. Пілецький) та інші.

Періодичні видання жорстоко контролювалися чиновниками

цивільної адміністрації, було запроваджено інститут цензорів, які несли персональну відповідальність за зміст матеріалів, що друкувалися у часописах. З усіх видань, що виходили на теренах області, власну цензуру мав лише «Подільнин». Всі інші надсилали свої тексти до місцевого гебітскомісара, який виступав головним цензором [1, с. 354].

Часопис «Подільнин» як орган Кам'янець-Подільського окружного комісаріату двічі на тиждень з різним тиражем почав виходити 7 березня 1941 року й проіснував до березня 1944 року. На першій сторінці містилася назва газети українською мовою та в перекладі на німецьку, а також інформація про черговість виходу газети, адресу редакції, номер, дата.

У передовицях нацисти інформували населення про переваги окупаційного режиму нової влади, засуджували більшовиків та викривали їхні злочини проти українців. Наприклад, у публікації «Знаменна дата» (№ 9. 1941. С.1) автор пише, що наполеглива підготовка більшовиків до війни викликала ще більше зубожіння і обездолення народу. Доказом цього стали страшні голодні 1932-33 рр., що їх переживав народ України – «хлібної комори Європи». У матеріалі «Більшовизм і українська нація» (№ 23. 1941. С. 1) йдеться про те, що національна політика більшовизму була політикою винищення, а нікчемна доктрина Маркса-Леніна-Сталіна вбивала не тільки тіло народу, але і його дух. Автор стверджував, що український народ мав своїх героїв і вождів, яких більшовики «закидували болотом і п'ятнувала, як зрадників народу», а учасників визвольної боротьби 1917-1921 рр. представляли у своїх книжках і кінокартинах, як «бандитів і платних чужих агентів». Нова німецька влада «допоможе звільнитися, врешті, від тої державної потвори».

Постійно у «Подільнині» з'являлися наукові розвідки історичної тематики. У статті «Вивчаймо історію України» (№ 23.

1941. С. 1) розповідалося, що «війна принесла визволення, Україна позбулася довговічних важких московських пут, стає вільною, а народ – справжнім господарем своїх ланів, фабрик, заводів і торгівлі». Автор зауважує, що «тепер на перше місце виступають національні інтереси, кожен свідомий українець дбає не тільки про відновлення зруйнованого війною господарства, а й про реорганізацію національної школи, театру, преси. У публікації наголошувалося на правильності тлумачення історії, бо «московські царі і більшовики багато віків робили все від них залежне, щоб зліквідувати українську націю, а його культурно-історичні досягнення привласнити і видавати за досягнення руської нації...».

Мали місце у періодичному виданні військової зведення з фронтів із детальним описом «переможних бойових дій німецької армії»: «Успіхи одного панцерного полку» (№ 30. 1941. С. 1), «Очищувальні дії на Керченському півострові» (№ 44. 1942. С. 1) та ін. Досить поширеним явищем була поява матеріалів, у яких розвінчувався культ особистості Сталіна, його вбивча ідеологія та політика: «Кінець авантюристської політики Сталіна» (№ 12. 1942. С. 3), «Українська відповідь Сталінові» (№ 25. 1942. С. 1).

Ведучи свою пропаганду, окупаційна влада намагалася показати свою лояльність до селянина-трудівника, часто звертала увагу читачів на необхідності відбудови сільського господарства, навіть в умовах війни: «Новий земельний лад – це справедлива нагорода» (№ 31. 1942. С. 1), «Тепер починаються весняні роботи» (№ 24. 1943. С. 1).

Релігійна тематика теж постійно знаходила відображення на шпальтах «Подільнин». Знаючи про те, що у СРСР релігія була під суворою заборонаю, нацисти вдавалися до маніпуляцій і в цьому питанні. Задля здобуття прихильності широких мас, «нові господарі» зазначали, що «гідно та з повагою ставляться до релігійних вподобань населення».

Наприклад, у матеріалі «Проти зазіхань Москви на українську церкву» (№36. 1942. С. 1) від імені Архієпископа Луцького і Ковельського Полікарпа повідомлялося про те, що Вселенська Патріархія ніколи не визнавала підпорядкування Української Церкви Москві. Він зазначає, аби люди не думали, що «розходження між єпископатом має якийсь персональний характер боротьби за владу в церкві єпископів, чи двох груп єпископів поміж собою... Москва зневажає будь-які релігійні почуття людей і разом зі своїм митрополитом Сергієм, який на послухах у російського більшовизму, нищить все українське не тільки фізично, а й духовно».

Окрему сторінку часопис «Подільнин» відводив проблемам культури – рецензії на театральні постановки, відгуки на літературні, музичні твори, публікування віршів та оповідань місцевих авторів.

Приміром, у статті «Тарас Шевченко і його значення» (№ 20. 1943. С. 1) зазначалося, що «вогненна поезія геніального Кобзаря протягом століття виховала вже сотні тисяч палких, відданих борців за українську справу; без Т. Шевченка і його творів ми не мали б інших видатних діячів... він був першим безстрашним речником і трибуном, який перед усім світом на повний голос проголосив національні прагнення і вимоги українців, був і є невмирущим учителем і вихователем, роль і значення якого не затьмаряться ніколи, поки існуватиме український народ.

Наприкінці публікації робиться висновок, що «гаряче закликаючи українців до праці, до повного творчого горіння й ініціативи життя, Шевченко, як і слід чекати, гостро виступає проти ледарів, неробів, що «ходячи сплять», обурюється з обивательської байдужості до справ й інтересів загалу, гнівно картає трухляве, але, на жаль, багатьом нашим землякам притаманне, безпринципне правило «Моя хата з краю – нічого не знаю».

У кожному номері газети «Подільнин» розміщувалися

розпорядження нацистської влади, що стосувались відправки громадян на примусові роботи до Німеччини, здачі зерна на користь гітлерівської армії, а також звичайні оголошення про втрачені документи, продаж товарів, надання різноманітних послуг.

Отже, часопис «Подільнин», засновником якого була окупаційна влада в роки Другої світової війни, виконував потужну пропагандистську функцію. Аби утвердити свій авторитет, загарбники зверталися до свідомості жителів краю через викривальні матеріали щодо більшовицької влади, злочинів НКВС, розвінчування культу Сталіна.

В агітаційних текстах громадянам доводили, що німецька влада прийшла врятувати від «більшовицького ярма», а солдатів рейху варто сприймати як визволителів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Олійник Ю. В. Преса Хмельниччини в роки окупації: становлення та діяльність (1941–1944 рр.) // Освіта, наука і культура на Поділлі : збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2006. Т. 6. С. 354–360.